

Základy vývoje v prostředí GNU/Linux

Tématicky zaměřený vývoj aplikací v jazyce C
skupina Systémové programování – Linux

Jiří Novosad

Fakulta informatiky
Masarykova univerzita
novosad@fi.muni.cz

28. září 2015

Zvyklosti vývoje v prostředí GNU/Linux

zvyklosti v chování aplikací, interakce aplikací s okolím

Adresářová struktura GNU/Linux

Filesystem Hierarchy Standard www.pathname.com/fhs/pub/fhs-2.3.html

- /bin/   obecné systémové binárky pro všechny uživatele
- /boot/   soubory potřebné pro zavaděč, jádro
- /dev/   soubory zařízení (disky, usb, porty, ...)
- /etc/   konfigurační soubory
- /lib/   sdílené systémové knihovny
  - modules/   moduly jádra
- /proc/   speciální virtuální filesystem obsahující informace o jádře
- /sbin/   obecné systémové binárky pro privilegované uživatele
- /tmp/   dočasné soubory
- /usr/   soubory potřebné pro běžnou práci
  - bin/   binárky programů
  - doc/   dokumentace aplikací
  - include/   hlavičkové soubory
  - lib/   další sdílené knihovny
  - local/   aplikace, knihovny, ... instalované ze zdrojových souborů
  - man/   manuálové stránky
  - sbin/   další systémové binárky
  - share/   konfigurační soubory a další nastavení aplikací
- /var/   pracovní (měnící se) soubory pro běžící programy a služby

Parametry příkazové řádky

Základní způsob předávání vstupních informací programu.
Pravidla popsána v rámci normy POSIX → GNU Standards.
Používejte standardní názvy parametrů a standardní chování.
Obvyklá syntax přepínačů:

- `-<pismo>`
- `-<pismo> <argument>`
- `--`
- `--<slovo>`
- `--<slovo> <argument>`
- `--<slovo>=<argument>`

Využívejte standardní funkce:

- `getopt` – zpracovává krátké parametry
- `getopt_long` – zpracovává dlouhé parametry, není součástí POSIX (GNU rozšíření)

Proměnné prostředí

Slouží k nastavení chování aplikace.

Z příkazové řádky:

```
export MYVAR=ahoj  
echo $MYVAR
```

Z aplikace:

- `getenv()` – vrátí hodnotu proměnné
- `putenv()`, `setenv()` – nastaví hodnotu proměnné

Proměnné prostředí

Slouží k nastavení chování aplikace.

Z příkazové řádky:

```
export MYVAR=ahoj  
echo $MYVAR
```

Z aplikace:

- `getenv()` – vrátí hodnotu proměnné
- `putenv()`, `setenv()` – nastaví hodnotu proměnné

Užitečné proměnné prostředí

- `$HOME`
- `$USER`
- `$PATH`
- `$LD_LIBRARY_PATH`

Proměnné prostředí – bezpečnost

Nespoléhejte se na proměnné prostředí (PATH, IFS, HOME, ...)
– považujte je za nedůvěryhodný vstup.

```
extern char** environ;
```

Dezinfekce sady proměnných prostředí

- převzetí **vybraných** původních hodnot
- smazání prostředí (`clearenv(3)`/`unsetenv(3)`)
- nastavení proměnných prostředí na bezpečné hodnoty

úkol

- Napište si vlastní verzi aplikace `printenv(1)`

úkol

- Napište si vlastní verzi aplikace `printenv(1)`
- Včetně všech parametrů (případně dokončit doma)

Konfigurační soubory

Obvyklé umístění v `/etc/`, ale také `/usr/share/`.

Neexistuje jednotný formát konfiguračních souborů.

- proměnná *hodnota* (sshd)
- XML (D-Bus)
- vlastní syntax (Apache)

Konfigurační soubory

Obvyklé umístění v `/etc/`, ale také `/usr/share/`.

Neexistuje jednotný formát konfiguračních souborů.

- proměnná *hodnota* (sshd)
- XML (D-Bus)
- vlastní syntax (Apache)

→ Snažte se dodržovat obvyklé konvence pro typ aplikace, kterou vytváříte.

Opravy kódu

Standardní utility `diff` a `patch`

Opravy kódu

Standardní utility diff a patch

Postup vytvoření a aplikace patche

- vytvořte kopii originálu (celou adresářovou strukturu, konkrétní soubor)
- upravte kód
- `diff -ur file.orig file > file.patch`
- `patch -p0 -i file.patch`

úkol

- Ve studijních materiálech je soubor `param.c`
- Najděte v kódu chybu a připravte patch.

Dynamicky linkované objekty

dynamické knihovny, kód přidávaný za běhu (pluginy)

API vs. ABI (I)

API – Application Programming Interface

(vysokoúrovňové) rozhraní mezi zdrojovým kódem a knihovnami – zdrojový kód lze zkompileovat

ABI – Application Binary Interface

(nízkoúrovňový) popis toho, jak jsou data uložena v paměti, tento popis používá compiler např. při referenci proměnných, umožňuje již zkompilevanému kódu běžet v prostředí s kompatibilním ABI

API i ABI měňte co nejméně často (raději funkce přidávejte).

Rozhodně rozumně verzujte při změnách!

Změny v ABI jsou nebezpečnější – nemusí být hned vidět a přijdete na ně až když něco nefunguje.

API vs. ABI (II)

Příklady

- reimplementace funkce –

API vs. ABI (II)

Příklady

- reimplementace funkce – API, ABI kompatibilní
- změna hodnoty položky enumu –

API vs. ABI (II)

Příklady

- reimplementace funkce – API, ABI kompatibilní
- změna hodnoty položky enumu – API kompatibilní, ABI nekompatibilní
- změna pořadí položek struktury –

API vs. ABI (II)

Příklady

- reimplementace funkce – API, ABI kompatibilní
- změna hodnoty položky enumu – API kompatibilní, ABI nekompatibilní
- změna pořadí položek struktury – API kompatibilní, ABI nekompatibilní
- odstranění funkce –

API vs. ABI (II)

Příklady

- reimplementace funkce – API, ABI kompatibilní
- změna hodnoty položky enumu – API kompatibilní, ABI nekompatibilní
- změna pořadí položek struktury – API kompatibilní, ABI nekompatibilní
- odstranění funkce – API nekompatibilní
- přidání nové funkce –

API vs. ABI (II)

Příklady

- reimplementace funkce – API, ABI kompatibilní
- změna hodnoty položky enumu – API kompatibilní, ABI nekompatibilní
- změna pořadí položek struktury – API kompatibilní, ABI nekompatibilní
- odstranění funkce – API nekompatibilní
- přidání nové funkce – API **zpětně** kompatibilní

API vs. ABI (II)

Příklady

- reimplementace funkce – API, ABI kompatibilní
- změna hodnoty položky enumu – API kompatibilní, ABI nekompatibilní
- změna pořadí položek struktury – API kompatibilní, ABI nekompatibilní
- odstranění funkce – API nekompatibilní
- přidání nové funkce – API **zpětně** kompatibilní

nekompatibilní API – aplikaci je třeba upravit (zdrojové kódy)

nekompatibilní ABI – aplikaci je třeba pouze překompilovat

Dynamické (sdílené) knihovny

- kolekce kódů dynamicky připojitelných k aplikaci za běhu
- připojitelných i k několika aplikacím najednou
- způsob jak předcházet duplikaci kódu
- šetří diskové místo
- snadná aktualizace a oprava chyb
- program je pak ale závislý na požadovaných knihovnách

Dynamické knihovny v Linuxu I

ldconfig(8)

- vytvoří symbolické odkazy na instalované knihovny – linker většinou použije právě tyto symlinky
- vytvoří cache instalovaných knihoven pro dynamický linker
- potřebné soubory včetně informace o umístění knihoven jsou v `/etc/ld.so.*`
- obvyklé umístění knihoven je
`/lib/,/lib64/,/usr/lib/,/usr/lib64/, ...`

proměnné prostředí

`LD_LIBRARY_PATH` – umístění knihoven (před standardními cestami)

`LD_PRELOAD` – knihovna, která má být přilinkována jako první

`LD_DEBUG` – `LD_DEBUG=help date`; `LD_DEBUG=libs date`

Dynamické knihovny v Linuxu II

- soname: 'lib' + jméno + '.so.' + verze (libpam.so.0)
- /lib/ld-linux.so.X – run-time linker (loader)
- ldd(1) – zjistí závislosti dynamických objektů
- objdump(1), nm(1), readelf(1) – vypíše informace o objektových souborech (readelf -l /bin/ls)

Vytváření dynamické knihovny

- vytvořte objekty s kódem nezávislým na pozici (PIC)

```
gcc -fPIC -c file.c
```

- z objektů vytvořte dynamickou knihovnu

```
gcc -shared -Wl,-soname,libmyname.so.1 \  
-o libmyname.so.1.0.0 file.o
```

úkol

- napište vlastní verzi funkce `localtime()` - je na vás, jaký čas bude vracet
- vyzkoušejte si `LD_PRELOAD` s vaší verzí `localtime()` na programu `date`

Pluginy (dynamicky linkovaný kód)

Otevření dynamického objektu za běhu aplikace.

- `dlopen()`
- `dlsym()`
- `dlerror()`
- `dlclose()`

Při překladu (`gcc`) je nutné použít přepínač `-ldl`.

Ukazatel na funkci:

```
návratový_typ (*identifikátor)(seznam_typů_parametrů);
```

Pluginy (dynamicky linkovaný kód)

Otevření dynamického objektu za běhu aplikace.

- `dlopen()`
- `dlsym()`
- `dlerror()`
- `dlclose()`

Při překladu (`gcc`) je nutné použít přepínač `-ldl`.

Ukazatel na funkci:

```
návratový_typ (*identifikátor)(seznam_typů_parametrů);
```

```
void* (*funkce)(void* ukazatel, size_t velikost);
```

Pluginy (dynamicky linkovaný kód)

Otevření dynamického objektu za běhu aplikace.

- `dlopen()`
- `dlsym()`
- `dlerror()`
- `dlclose()`

Při překladu (`gcc`) je nutné použít přepínač `-ldl`.

Ukazatel na funkci:

```
návratový_typ (*identifikátor)(seznam_typů_parametrů);
```

```
void* (*funkce)(void* ukazatel, size_t velikost);
```

<http://tldp.org/HOWTO/Program-Library-HOWTO/dl-libraries.html>

Závěr

domácí úkoly a zdroje

Domácí úkol (rozšíření úkolu z hodiny)

- Využijte princip pluginu a napište 2 knihovny (`libupper.so.1`, `liblower.so.1`), které různě implementují podobnou funkcionalitu: filtr řetězců.
- Vytvořte program, který volá funkce podle přání uživatele – po startu programu podle parametru příkazové řádky (`--filter=<lower|upper>`) a proměnné prostředí (`FILTER=<lower|upper>`).
- Program opakovaně načítá od uživatele vstup (text) a vypisuje výstup po aplikaci právě aktivního filtru.
- Program musí uživateli poskytnout možnost opakovaně měnit aktivní filtr/plugin: příkaz pro změnu bude ve formátu `>lower` resp. `>upper`.
- Nezapomeňte na srozumitelnou nápovědu a ošetření chyb – pozor na `dlsym()`!

Zdroje

implicitně – manuálové stránky

parametry příkazové řádky

pubs.opengroup.org/onlinepubs/9699919799/basedefs/V1_chap12.html

www.gnu.org/prep/standards/standards.html#Command_002dLine-Interfaces

proměnné prostředí

etutorials.org/Programming/secure+programming/Chapter+1.+Safe+Initialization/1.1+Sanitizing+the+Environment/

www.securecoding.cert.org/confluence/display/c/ENV03-C.+Sanitize+the+environment+when+invoking+external+programs

dynamicky linkované objekty

tldp.org/HOWTO/Program-Library-HOWTO/index.html

ostatní

www.di.uniovi.es/~cernuda/noprogramming.html

wezfulong.org/blog/2006/dec/coding-for-coders-api-and-abi-considerations-in-an-evolving-code-base